

Tampere Tampellan masuuni konekaivun arkeologinen valvonta 2013

Tapani Rostedt

Kustantaja: Tampereen kaupunki

Sisältö

Perustiedot	2
Yleiskartat	3
Lähtötiedot	4
Historiallinen tausta	5
Tutkimus	6
Valvonta	6
Havainnot	6
Tulkinta.....	7
Tulos	7
Lähteet	7
Rakenteet	8
Rakennushistoriakartat	11
Kuvat	13
Muinaisjäännös	16
TAMPERE 64 TAMPELLAN MASUUNI	16

Kansikuva: Tutkimusalue ennen koneellisen kaivamisen alkamista.

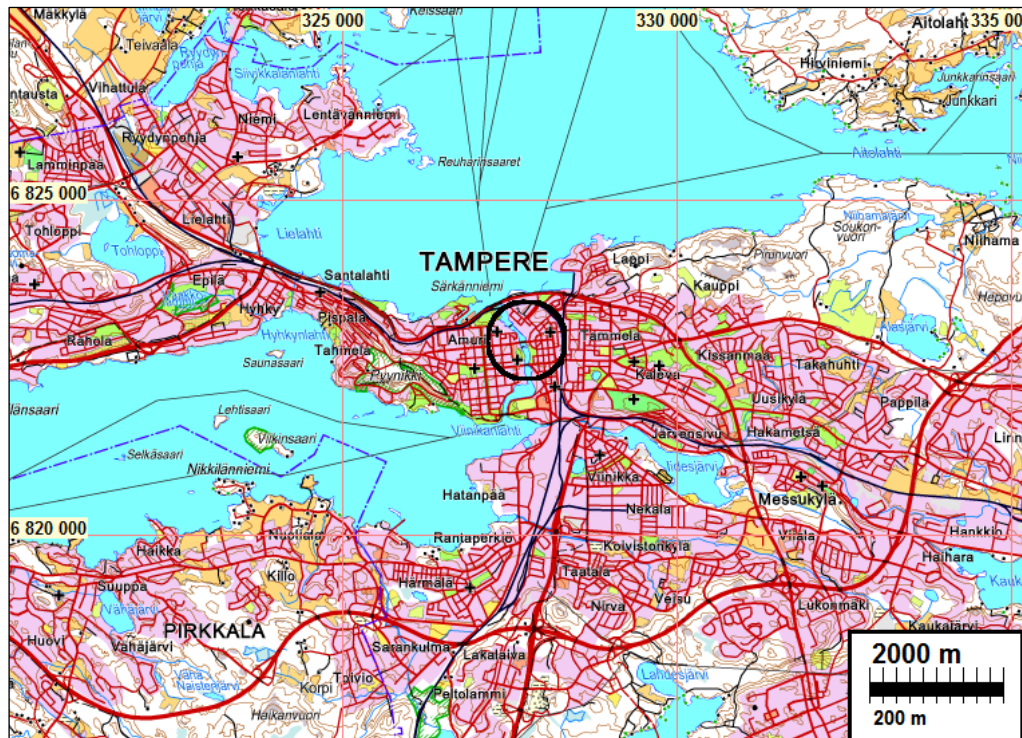
Perustiedot

- Alue:* Tampere Tammelan masuunin ja konepajan vanha sijaintipaikka Vapriikin museokeskuksen päärakennuksen luoteispuolella, Alexandra Siltasen puiston eteläosassa. Tampellan masuunin (Mjtunnus:1000002011) muinaisjäännösalueella.
- Tarkoitus:* Valvoa uuden puistokäytävän perustusten konekaivuuta Tampellan masuunin muinaisjäännösalueella.
- Työaika:* 8.-10.7.2013
- Kustantaja:* Tampereen kaupunki, kaupunkiympäristön kehittäminen.
- Aiemmat tutk.:* Harri Nyman 1998 inventointi ja koekaivaus, Poutiainen & Rostedt 2012 koekaivaus.
- Tekijät:* Mikroliitti Oy: Tapani Rostedt
- Tulokset:* Alueella tehdyssä konekaivuun arkeologisessa valvonnassa havaittiin maanalaisia rakenteita ja niiden jäännöksiä, jotka ilmeisesti liittyvät vuonna 1920 rakennettuun pajarakennukseen ja sen myöhempään laajennukseen. Havaittujen rakenteiden yhteydestä löydettiin myös selvästi myöhäisempää historiallisen ajan purkujätettä ja hylättyä käyttöesineistöä.

Havaitut rakenteet dokumentointiin mittaamalla ja valokuvaamalla. Rakenteisiin ei kajottu ja dokumentoinnin jälkeen rakenteet suojattiin suodatinkankaalla sekä peitettiin maakerroksilla rakentajan toimesta.

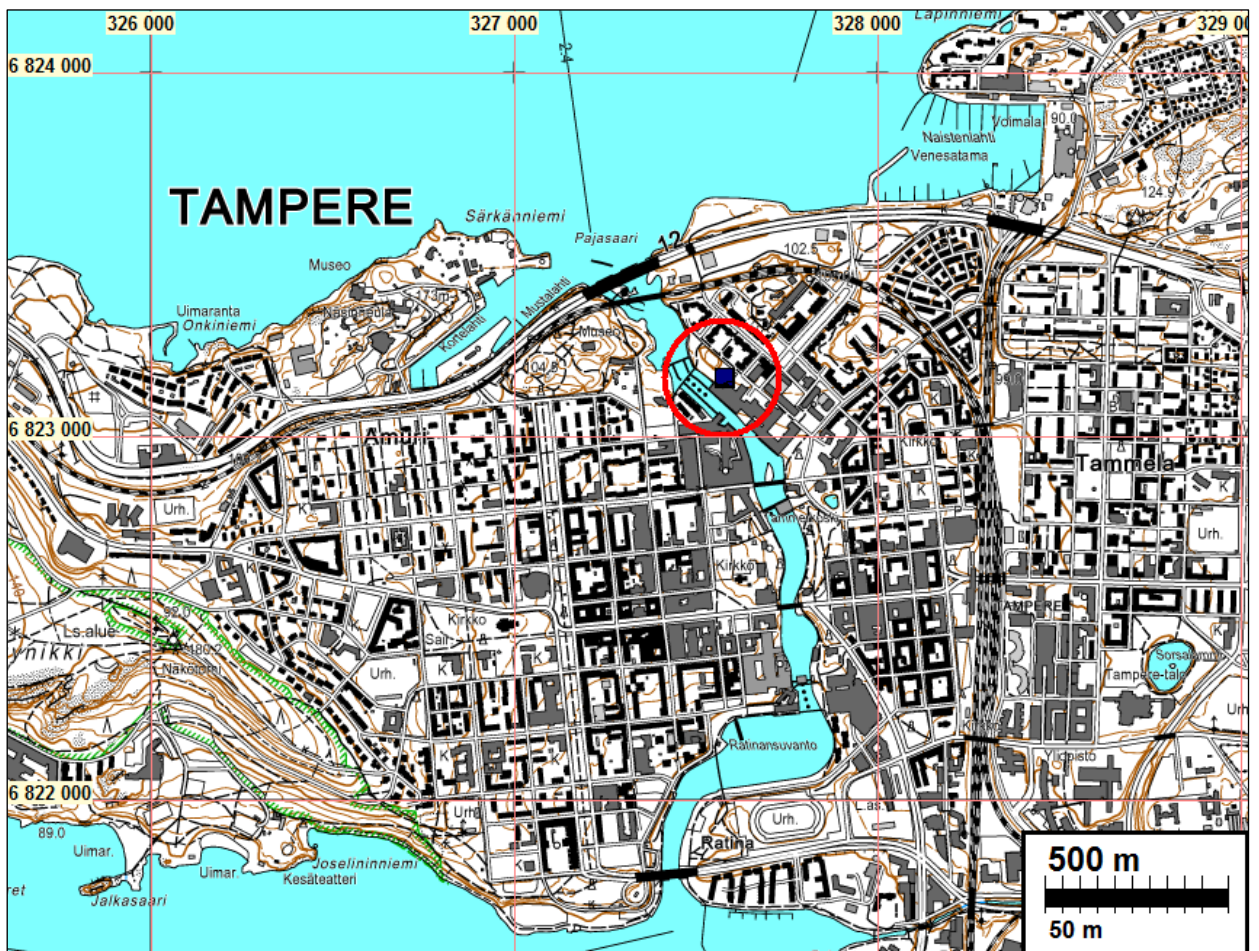

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa (Euref). Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta keväällä 2013, ellei toisin mainittu. Kohdekuvauksissa myös YKJ koordinaatit (PI). Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat digitaalisia. Valokuvat ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä. Kuvaajat: Tapani Rostedt.

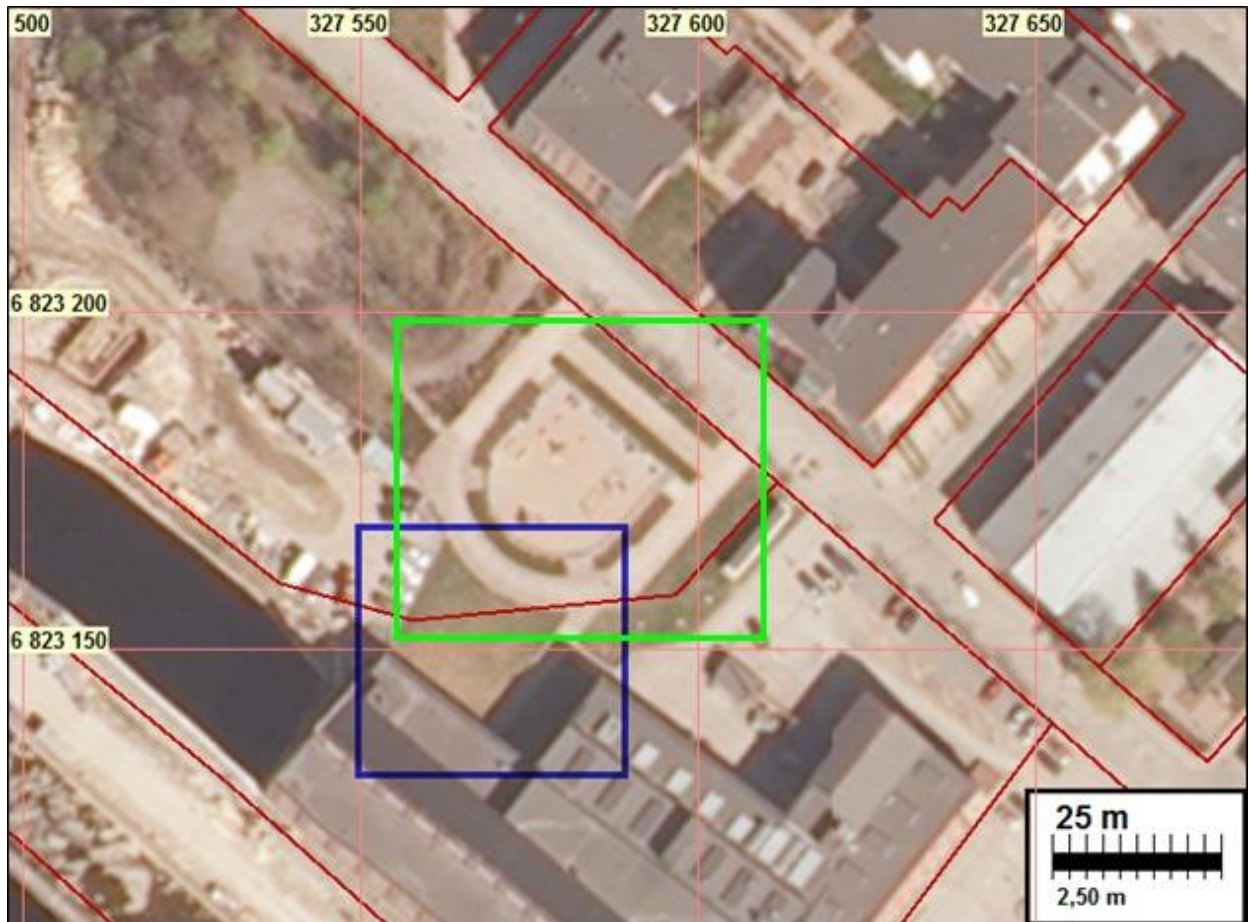

Tutkimusalue on mustan ympyrän sisällä.

Yleiskartat

Valvonnassa kaivettava alue on punaisen ympyrän sisällä.

Vihreän neliön sisällä on valvonnassa kaivettava alue. Sinisen neliön sisällä on vuoden 2012 koekaivausalue.

Lähtötiedot

Tampereen kaupungin kaupunkiympäristön kehittäminen on kunnostamassa puistokatua Aleksandra Siltasen puistossa. Kunnostuksen kohteena oleva puisto sijaitsee Tampellan masuunin (Mjtunnus: 1000002011) muinaisjäännösalueella, Tammerkosen yläjuoksun kaakkoisrannalla, nykyisen museokeskus Vapriikin rakennuksen luoteispuolella. Pirkanmaan maakuntamuseo antoi kunnostussuunnitelman johdosta lausunnon 21.3.2013 (diar:108/2012), jossa edellytettiin alueella tehtäväksi koekaivaus muinaisjäännöksen säilyneisyyden, sekä sen rajojen selvittämiseksi. Mikrolliitti Oy/Poutiainen & Rostedt tekivät alueella koekaivauksen kesällä 2012. Koekaivauksessa havaittiin maanalaisia rakenteita ja niiden jäännöksiä, jotka ilmeisesti liittyvät vuonna 1884 rakennettuun pajarakennukseen sekä vuoden 1922 rakennushistoriallisessa kartassa kuvattuihin rakennuksiin. Pirkanmaan maakuntamuseo on edellyttänyt puistoteiden rakentamiseen liittyvän konekaivuun suoritettavan arkeologisessa valvonnassa. Pirkanmaan maakuntamuseo on ilmaissut vaatimuksen konekaivun valvonnasta tilaajan edustajalle Timo Koskelle.

Tampereen kaupunki, kaupunkiympäristön kehittäminen tilasi edellytetyn konekaivun valvonnan Mikrolliitti Oy:ltä. Museovirasto myönsi tutkimusluvan Tampellan masuunin muinaisjäännösalueella tehtävälle konekaivuun arkeologiselle valvonnalle 4.7.2013 (MV/101/05.04.01.02/2013). Tapani Rostedt teki arkeologisen valvonnan 8.-10.7.2013 hyvissä olosuhteissa.

Historiallinen tausta

Historiallinen tausta tässä raportissa perustuu Harri Nymanin raporttiin vuodelta 1998, Tampereen kaupungin kuva-arkiston lähteisiin, sekä edellisen vuoden kaivausraporttiin. Viimeksi mainittuja lähteitä on käytetty apuna myös rakenteiden tulkinnassa, niiden asemoinnissa nykyisille kartoille sekä niiden suhteessa vielä pystyssä oleviin vanhoihin teollisuusrakenteisiin. Historiallinen tausta käydään tässä läpi vain lyhyesti, tarkemmin ks. Puotiainen ja Rostedt 2012 koekai-vausraportti.

Masuunin rakentaminen aloitettiin vuonna 1843 ja ensimmäinen puhallus suoritettiin vuonna 1844. Varsinainen masuuni oli tiilisessä raastuparakennuksessa. Sen yhteydessä oli tiilestä rakennettu valimo.

Vuorimestari Fredrik Tengströmin kuvaus masuunista vuodelta 1859:

"Masuuni on tehty tiilestä graniittiperustalle. Muodoltaan se muistuttaa jalustalla olevaa halkaisua kartiota. Jalustan nurkilta kohoaa lisäksi neljä pilaria, jotka yläosistaan ovat holvein toisiinsa yhdistetyt. Masuunin sivun pituus on noin 9,8 m. Masuunia ja puhalluslaitteita ympäröivä tiilinen raastuparakennus on noin 25 m pitkä ja 17 m leveä. Masuunin yhteydessä on tiilinen 44 m pitkä ja 34 m leveä kaksikerroksinen konepaja."

Vuonna 1856 masuunin osti G.A. Wasastjerna. Hän ja pellavatehtaan omistaja A. Törngren yhdistivät yrityksensä vuonna 1851 Tampereen Pellava- ja Rautateollisuus Osakeyhtiöksi, josta tuli myöhemmin Tampella. Masuuni on toiminut vuoden 1863 jälkeen vain vuosina 1874 ja 1877. Vuonna 1884 masuuni purettiin uuden pajararakennuksen tieltä.

Nymanin mukaan ensimmäisestä, vanhan masuunin paikalle rakennetusta pajasta ei juuri ole tietoja. Hänen mukaansa vuonna 1900 valmistui uusi pajararakennus (17x47 m) Rakennuksen seinät olivat 66 cm paksut ja punatiiliset, lisäksi oli 120 cm paksut hormilliset pilasterit. Rakennus lepäsi graniittisen kivijalan päällä. Pajaa laajennettiin 1900-luvulla useasti. Pajan länsipuolelle rakennettiin vuonna 1927 uusi koneistushalli.

Vuonna 1998 arkeologisen valvonnan ja rakennustöiden aikaan vanhan masuunin ja myöhempien pajarakennusten paikalla oli asvaltoitu parkkipaikka. Asvaltoitu alue rajoittui nykyisiin tehdasrakennuksiin, joiden seinälinjat Nymanin mukaan ainakin osittain periytyvät jo masuunin toiminnan ajoilta. Vuonna 1884 puretun masuunin paikalla on hänen mukaansa ollut runsaasti myöhempää rakennustoimintaa. Se seikka käy hyvin ilmi myös teollisuushistoriallisista arkistolähteistä joita on ollut käytettävissä.

Havaintojensa ja arkistolähteiden perusteella Nyman arveli mahdollisten masuunin raunioiden peittyneen nuorempien rakennuskerrostumien alle. Hän piti myös mahdollisena, ettei varsinaiseen masuuniin liittyviä rakenteita ole lainkaan säilynyt. Silloisen työmaan arkeologisessa valvonnassa ei siis havaittu masuunin jäänteitä. Suoritetut kaivutyöt eivät toisaalta ulottuneet itse masuunin alueelle. Vuonna 1998 suoritetuissa tutkimuksissa paljastuneet ja osittain poistetut rakenteet kuuluivatkin Nymanin mukaan vuonna 1900 valmistuneeseen pajaan ja sen myöhempiin vaiheisiin.

Tutkimus

Valvonta

Valvonnassa kaivettava alue avattiin kaivinkoneella ohuina kerroksina mahdollisten rakenteiden ainakin osittaiseksi esiin saattamiseksi (horisontaalisesti) ja dokumentoimiseksi. Lisäksi oli tavoite saada rakenteista tarkempaa tietoa mahdollisten teollisuushistoriallisten ja arkeologisten johtopäätösten ja tulkintojen pohjaksi. Ensin kaivettiin koillinen-lounas - suuntainen kevyenliikenteenväylän alle jäävä alue, jonka jälkeen väylän lounaisosan risteysaluetta jatkettiin vielä tarvittava määrä länteen päin.

Valvonnassa kaivettavat alat avattiin Takeuchi TB-250 kaivinkoneella. Alueet kaivettiin pääosin 80 cm leveällä ja tasateräisellä kauhalla metrin syvyyteen, ellei kaivausalueelta sitä ennen paljastunut kiinteitä rakenteita. Kiinteät rakenteet paljastettiin kaivinkoneella, minkä jälkeen ne puhdistettiin esille ja dokumentointikuntoon lapiolla, kaivauslastalla ja harjalla. Tutkimusten jälkeen todetut rakenteet on tarkoitus peittää pohjustusharsolla (Arkeologi ei tällöin enää ollut paikalla). Sen päälle lisätään suunnitellun kevyenliikenteenväylän vaatimat maa-ainekset ja suunniteltu pinnoite.

Kaikki rakenteet dokumentoitiin valokuvaamalla ja piirtämällä. Kaivausmittaukset tehtiin takymetrillä (Topcon GTS-212). Takymetrin koordinaatistona toimi Tampereen kaupungin oma koordinaatisto, jonka asemointipisteet paikalle merkkasi Tampereen viheryksikön mittausyksikkö uuden kevyenliikenteenväylän maastomerkitsemisen yhteydessä. Myös korkeuspisteet on mitattu Tampereen oman koordinaatiston mukaan. Koordinaatisto poikkeaa siis sekä horisontaalisesti että vertikaalisti edellisestä vuonna (2012) käytetystä. Ulkoinen asemointitarkkuus on tarkistusmittausten perusteella (lähitalojen nurkkien paikat mitattiin) +/- 10 cm, kaivauksen sisäinen tarkkuus +/-5 cm.

Asemoinnin apuna käytetyt pisteet (Tampereen kaupungin oma koordinaatisto)

AP1 X=21 754.511, Y=87 349.887, Z=98.516m

AP2 X=21 782.014, Y=87 316.306, Z=98.550m

Havainnot

Kaivausalueelta todettiin nurmikerroksen ja pintamaan alta koko tutkitulla alalla karkeasta vaa-leasta hiekasta, sorasta ja pienistä kivistä koostuva ohut täyttömaakerros. Sen alapuolelta paljastui lähes koko tutkitavalla alueella tiilenpaloista ja laastinsekaisesta purkuaineksestä koostuva tumma maakerros. Tämä purkumassakerrokseksi tulkittu maakerros sisälsi runsaasti ressenttiä löytöainesta; muovia, lankanuloja, ruostumattomia rautalevyjä, takorautaisten vartaiden ja nulojen katkelmia sekä rauta- ja lasikuonaa. Purkumassakerroksen lisäksi alueella havaittiin sen keskivaiheilla useita betonirakenteita, jotka ainakin osittain tuntuivat liittyvän paajaan vedettyyn kaukolämpöjohtoon (rakenteet R 153, R 154, R 160). Paikalla havaittiin myös vanhoihin koneenpaikkoihin liittyviä betonirakenteita (rakenteet R 150, R 151, R 152, R 157, R 158, R 159) sekä vanhan pajarakennuksen ulkoseiniin liittyviä rakenteita (R 155, R 156, R 161). Vanhan pajarakennuksen tiiliperustuksen (R 161) lounaispuolella olevan alueen maat on myöhemmässä maankäytössä vaihdettu harmaaksi karkeaksi soraksi (M 163). Ko. alueella ei enää ollut jäljellä mitään merkkejä vanhoista tehdasrakenteista. Rakenteen R 160 päällä ja osittain sen eteläpuolella havaittiin lisäksi kaksi vierekkäistä nuorempaa sähköjohtolinjaa. Rakenteisiin R 151, R 152 ja R 153 liittyen havaittiin niiden sisällä ja/tai välittömässä läheisyydes-

sä karkeasta vaaleasta hiekasta tai sorasta koostuva maakerros (M 162). Se liittyy ilmeisesti betonirakenteiden R 151, R 152 ja R 153 lämmöneristykseen ja/tai tukemiseen. Rakenne 160 oli pääosin katettu betonilevyillä. Yhdessä kohdassa tutkittavalla alueella ko. betonilaatta puuttui, sen kohdalla havaittiin, että rakenteen R 160 betonikouru oli täytetty lekasoralla (M 164), jonka keskellä sijaitsee alueelle vedetty kaukolämpöputki. Tutkittavan alueen koillisosissa ei purkumassakerroksen lisäksi havaittu merkkejä kiinteistä tehdasrakenteitten jäännöksistä. (kts. kartat A ja B sivuilla: 8 ja 9. kuvaukset sivuilla: 10 ja 11)

Tulkinta

Luode-kaakko-suuntainen, laastilla muurattu tiilinen seinärakenne (R 161) on sijainniltaan paljastetulta osin yhteneväinen vuoden 1922 layout -piirroksen seinälinjan kanssa. Rakenne R161 liittyy tämän perusteella vuoden 1922 pajan seinälinjaan. Nymanin mukaan uusi pajarakennus (17x47 m) valmistui vuonna 1900. Rakennuksen seinät olivat 66 cm paksut ja punatiiliset, lisäksi oli 120 cm paksut hormilliset pilasterit. Rakennus lepäsi graniittisen kivijalan päällä. Pajaa laajennettiin 1900-luvulla useasti. Havainnot seinälinjan sijainnista ja rakenteellisista yksityiskohdista tukevat sitä päätelmää, että kyseessä on osa vuonna 1922 valmistuneen pajarakennuksen laajennuksen ulkoseinää. Betonirakenteet R150, R151, R152 ja R155- R 159 näyttävät maastohavaintojen ja karttojen asemoinnin perusteella liittyvän aikaisintaan vuoden 1922 layout -piirroksessa kuvattuun pajarakennukseen. Rakenteiden yhteydestä löydettiin myös selvästi myöhäisempää historiallisen ajan purkujätettä ja hylättyä käyttöesineistöä. Rakenteet R 153, R 154 ja R 160 liittyvät pajaan myöhemmässä vaiheessa rakennettuun kaukolämpöputkeen.

Tulos

Arkeologisen valvonnan yhteydessä kaikki konekaivussa havaitut rakenteet dokumentointiin ja niiden merkitystä ja ajoitusta varten havaintoja verrattiin kohdetta kuvaaviin rakennushistoriallisiin karttoihin. Maastossa tehtyjen havaintojen, sekä rakennushistoriallisten karttojen tulkinnan perusteella valvonnassa havaitut rakenteet liittyvät todennäköisesti vuonna 1922 valmistuneeseen pajarakennuksen laajennukseen.

11.10.2013

Tapani Rostedt

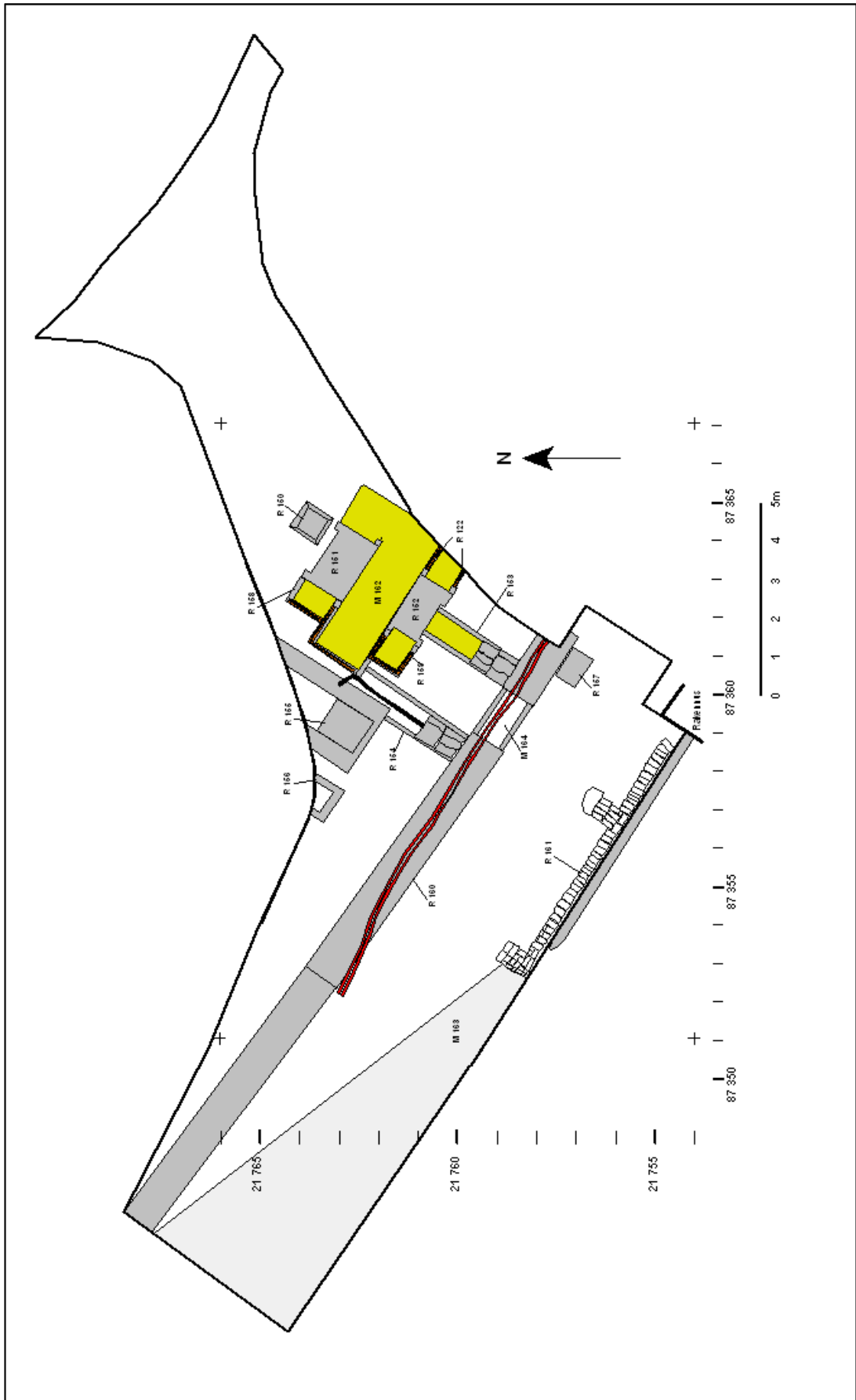

Lähteet

Alhonen Pentti, Salo Unto, Suvanto Seppo & Rasila Viljo 1988: Tampereen historia 1.
 Nyman, Harri 1998. Tampere Tampella Vapriikki. Teollisuushistoriallisessa kohteessa suoritettujen rakennustöiden arkeologinen valvonta. Raportti. Museovirasto.
 Poutiainen, Hannu ja Rostedt, Tapani 2012. Tampere Alexandra Siltasen puisto Tampellan masuuni, koekaivaus 2012. Raportti. Museovirasto.
 Saarenheimo Juhani 197: Vanhan Pirkkalan historia. Tampere.
 Suvanto Seppo 1973: Satakunnan historia 3. Tampere.
 Tampellan layout -piirroksia. Tampereen kaupungin kuva-arkisto.

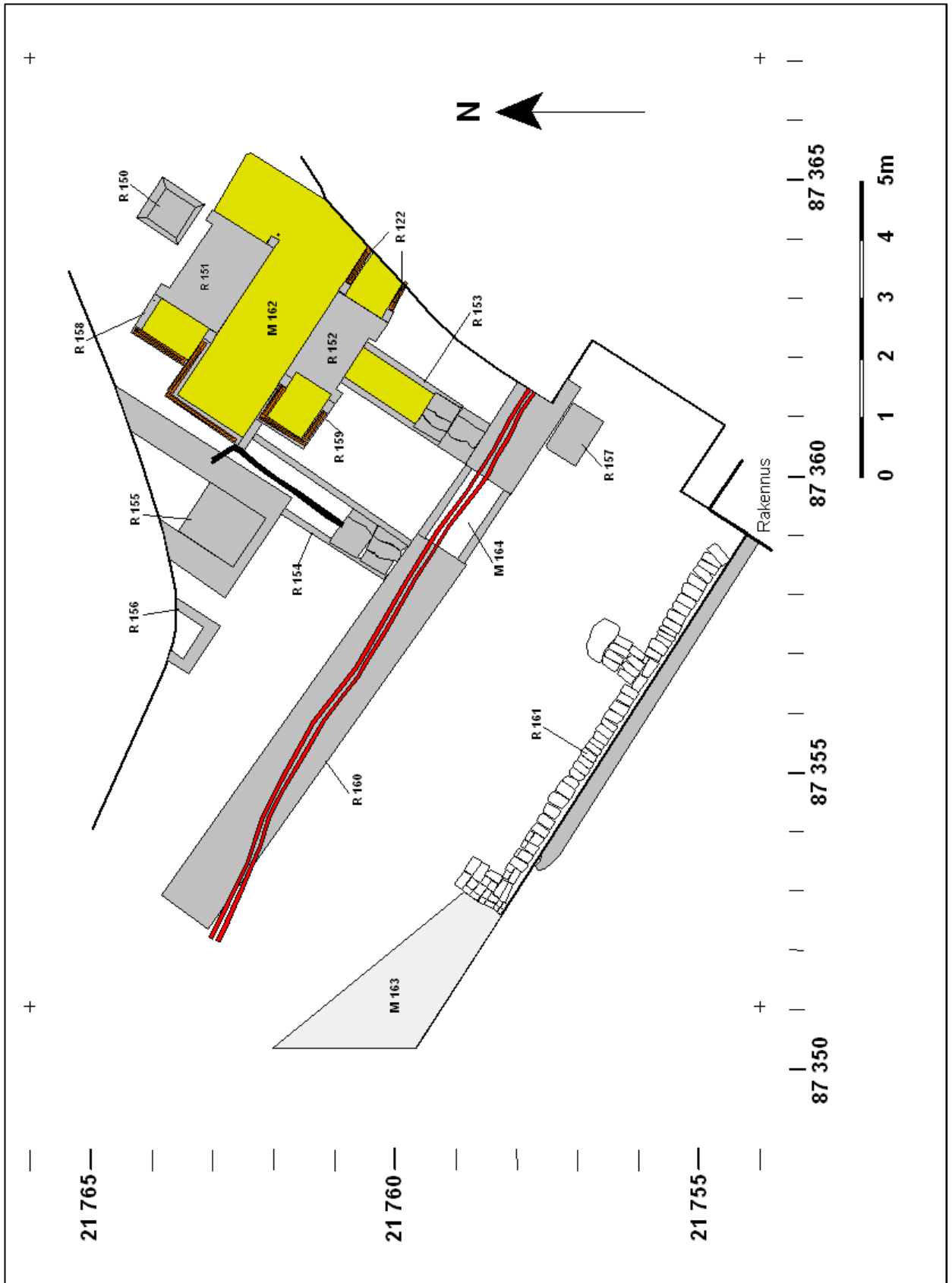
Rakenteet

Kartta A

Kartta B

Havainnot on merkitty lyhenteillä; rakenteet R-alkuisilla ja maakerrokset M-alkuisilla lyhenteillä.
Rakenteiden selostukset ovat tekstissä ja kuvauksissa sivuilla: 10 ja 11.

Tutkittavalla alueella havaitut uudet rakenteet ja poikkeavat maakerrokset numeroitiin juokse-
valla numeroinnilla R 150–161 ja M 162–164. Lisäksi tutkimusalueen keskiosissa havaittiin
vuonna 2012 nimetty rakenne R 122 (ks. tarkemmin Poutiainen ja Rostedt 2012), joka liittyy
kiinteästi sen lounaispuolella sijaitseviin rakenteisiin R 152 ja R 159.

Rakenteiden kuvaus:

Rakenne R 150: Valettu betoniperustus, kooltaan 75 x 75 cm. Z=97.73m.

Rakenne R 151: Valettu betoniperustus, kooltaan 150 x 120 cm. Z=97.62m. Ilmeisesti koneen
tai laitteen alusta. Samaan rakenteeseen liittyvät ilmeisesti rakenne R 158 rakenteen luoteis-
puolella sekä maayksikön M 162 pohjoisosa rakenteen 151 kaakkoispuolella.

Rakenne R 152: Valettu betoniperustus, kooltaan 150 x 90 cm. Z=97.63m. Ilmeisesti koneen
tai laitteen alusta. Samaan rakenteeseen liittyvät ilmeisesti rakenne R 159 rakenteen luoteis-
puolella sekä rakenne R 122 rakenteen kaakkoispuolella.

Rakenne R 153: Osittain rikkoutuneilla betonilaatoilla päällystetty betonikouru, kooltaan 250x
80 cm. Z=97.36m. Liittyy ilmeisesti kaukolämpöjärjestelmään joka rakennettu alueelle. Niissä
osissa rakennetta joissa betonilaattapäällystys puuttuu havaittiin, että rakenteen betonikouru on
täytetty karkealla vaalealla hiekalla/soralla (vrt. R 162).

Rakenne R 154: Osittain rikkoutuneilla betonilaatoilla päällystetty betonikouru, kooltaan 330x
80 cm. Z=97.36m. Liittyy ilmeisesti kaukolämpöjärjestelmään joka rakennettu alueelle. Niissä
osissa rakennetta joissa betonilaattapäällystys puuttuu havaittiin metalliputken jäänteitä.

Rakenne R 155: Betonista valettu perustus, kooltaan (näkyviltä osiltaan) 300 x 210 cm sekä
siihen liittyen 22 cm alempana betonista valettu betonilaatta ("ulkoporras"), kooltaan 110 x
100cm. Z=97.71m (ulkoportaan z=97.49m). Ilmeisesti vanhan pajarakennuksen pienempi ulos-
käynti. Rakenne jatkuu tutkitun alueen koillispuolelle.

Rakenne R 156: Betonista valettu perustus, kooltaan (näkyviltä osiltaan) 90 x 90 cm, keskellä
aukko joka on leveydeltään 90cm. Z=97.60. Rakenne jatkuu tutkitun alueen koillispuolelle.

Rakenne R 157: Valettu betoniperustus, kooltaan 90 x 70 cm. Z=97.46m.

Rakenne R 158: Valettu betoniperustus, kooltaan 80 x 90 cm. Z=97.42m. Rakenteen keskellä
on aukko, kooltaan 70 x 70 cm, joka on täytetty karkealla vaalealla hiekalla/soralla (vrt. maayk-
sikkö M 162). Betonirakenteessa havaittiin joitakin rautatappeja jotka liittynevät sen päälle ra-
kennetun puurakenteen kiinnittämiseen. Rakenteeseen liittyvästä puurakenteesta oli joitakin
rippeitä havaittavissa paikoitellen.

Rakenne R 159: Valettu betoniperustus, kooltaan 80 x 90 cm. Z=97.42m. Rakenteen keskellä
on aukko, kooltaan 70 x 70 cm, joka on täytetty karkealla vaalealla hiekalla/soralla (vrt. maayk-
sikkö M 162). Betonirakenteessa havaittiin joitakin rautatappeja jotka liittynevät sen päälle ra-
kennetun puurakenteen kiinnittämiseen. Rakenteeseen liittyvästä puurakenteesta oli joitakin
rippeitä havaittavissa paikoitellen.

Rakenne R 160: Osittain betonilaatoilla (90 x 200 cm) päällystetty betonikouru, kooltaan (näky-
viltä osiltaan) 1800 x 90 cm. Z=97.40m. Liittyy ilmeisesti kaukolämpöjärjestelmään joka raken-
nettu alueelle. Niissä osissa rakennetta, joissa betonilaattapäällystys puuttuu, havaittiin että

rakenteen betonikourussa on edelleen jäljellä alueelle vedetty kaukolämpöputki joka on tuettu lekasoralla.

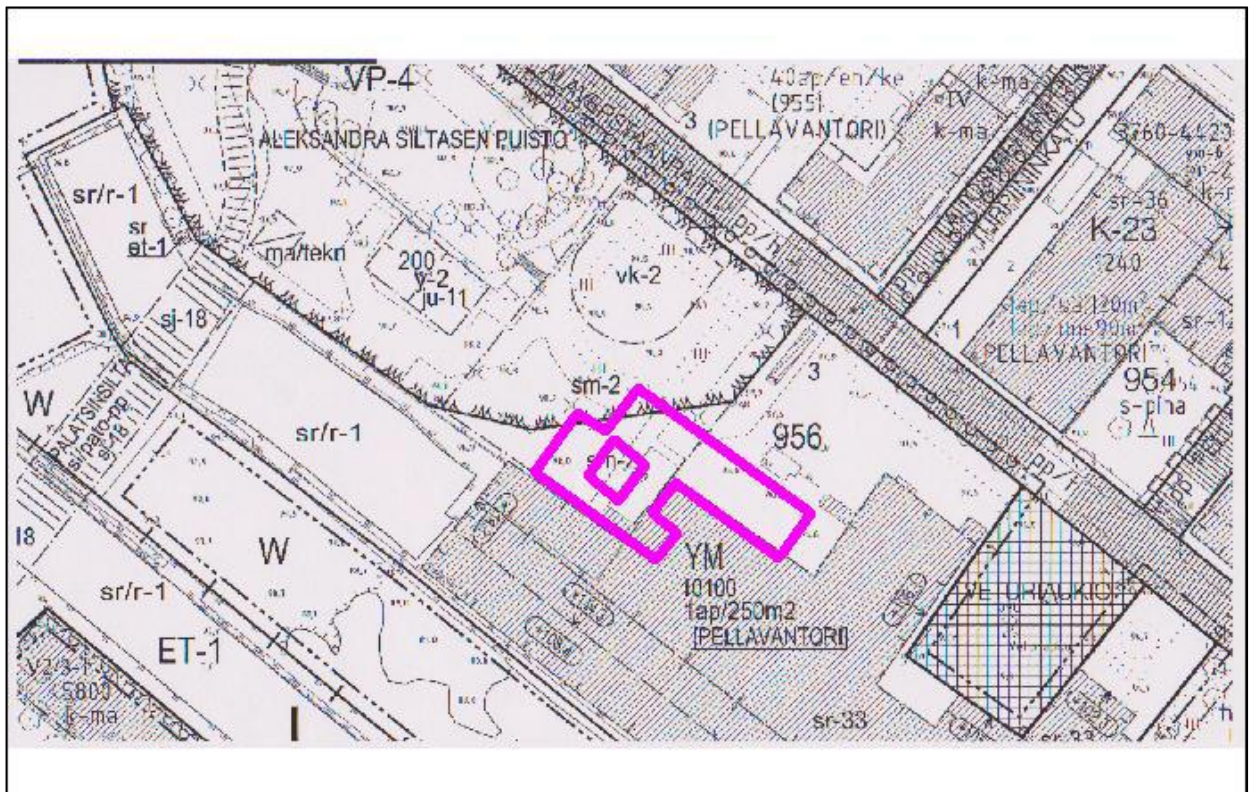
Rakenne R 161. Laastilla muurattu tiilirakenne, kaakko-luode - suuntainen. Pituus paljastetulta osaltaan 7,16 m ja leveys 0,27–0,90 m. Z=97.33m. Rakenteessa on havaittavissa kaksi levennystä, kooltaan 0,9 x 0,5m. Rakenteeseen tehdyn kuopan (koneellisesti poistettu isohko kivi) perusteella siinä on jäljellä vähintään 4 tiilikerrosta. Rakenne liittyy ilmeisesti vuonna 1922 tehtyyn pajarakennuksen laajennukseen. Maakerros M 162. Karkea vaalea hiekka/sora. Liittyy ilmeisesti rakenteisiin R 151–153 sekä R 158–159. Z=97.39m. Maakerros M 163. Harmaa karkea sora. Myöhemmässä maankäytössä maat on vaihdettu. Z=97.20m. Maakerros M 164. Leikasora rakenteen R 160 sisällä.

Maannosten kuvaus:

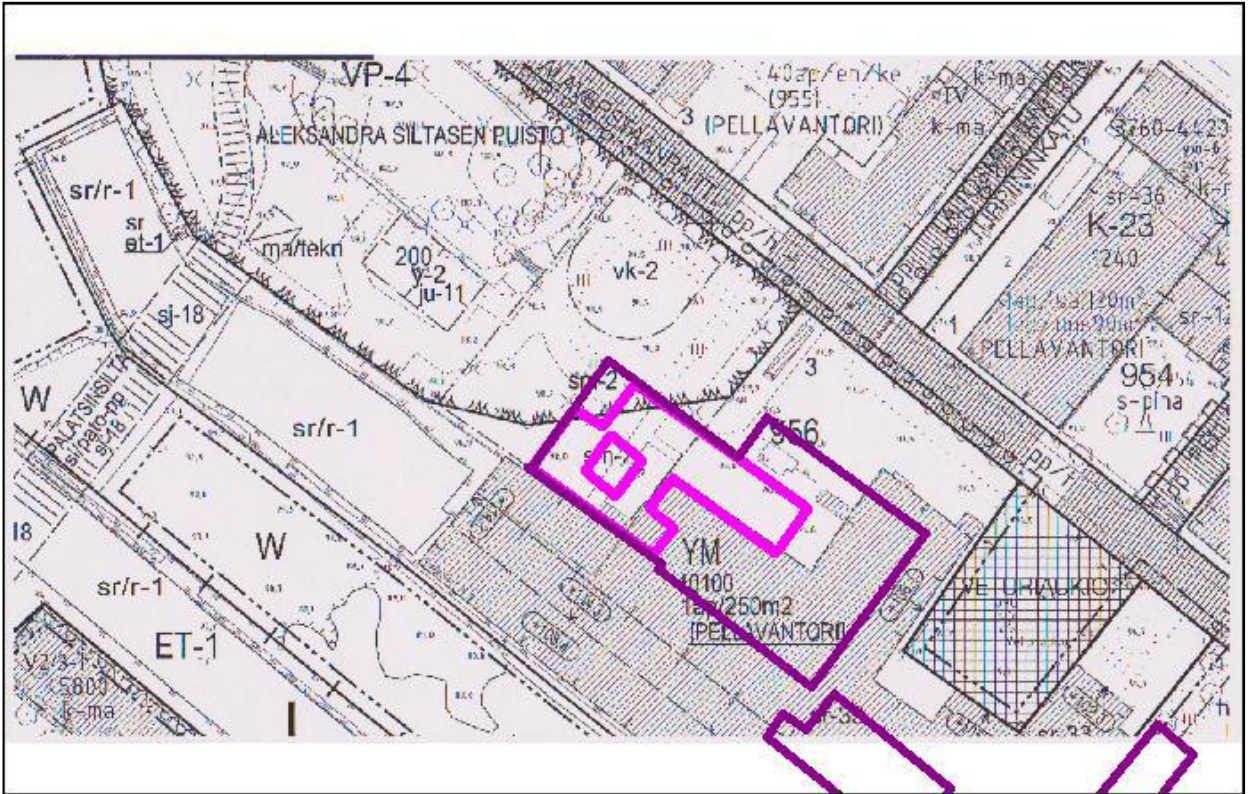
M 162: Karkeasta vaaleasta hiekasta tai sorasta koostuva maakerros rakenteisiin R 151, R 152 ja R 153 liittyen.

M 163: Harmaa karkea sora. Vanhan pajarakennuksen tiiliperustuksen (R 161) lounaispuolella olevan alue.

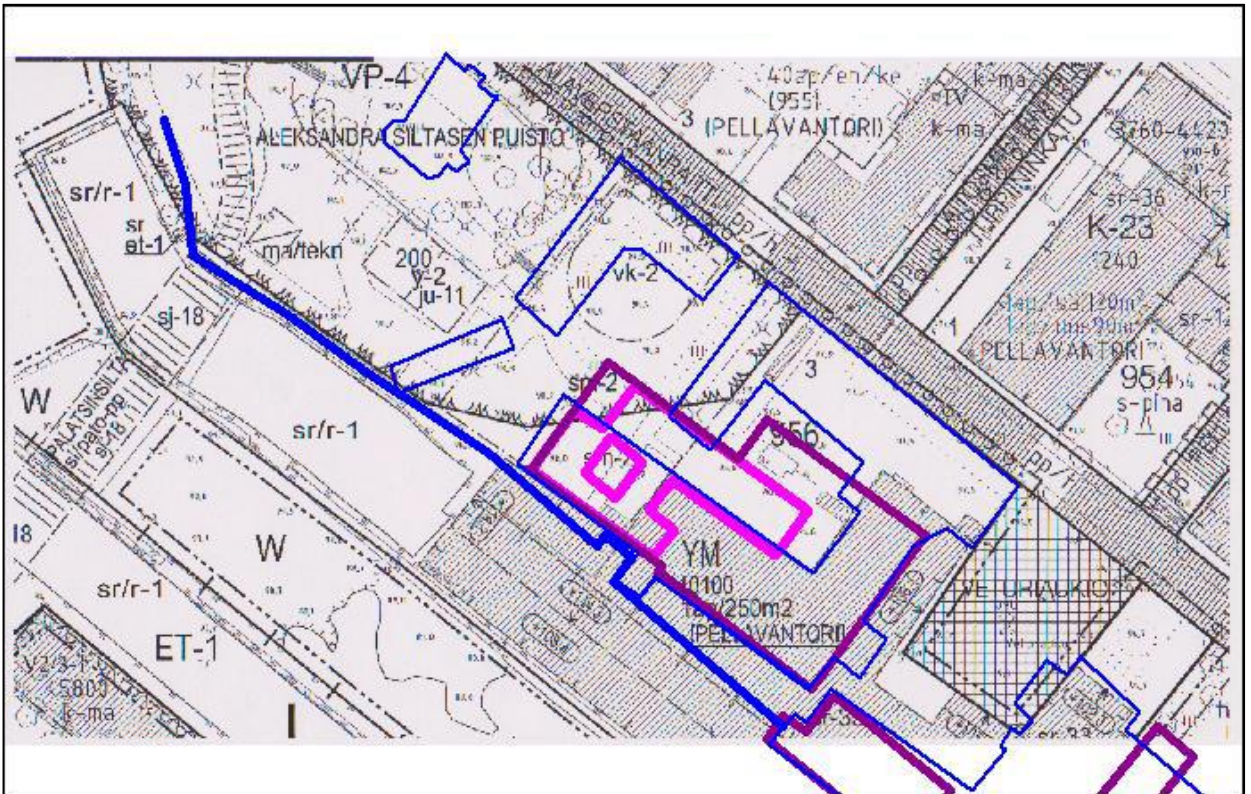
Rakennushistoriakartat

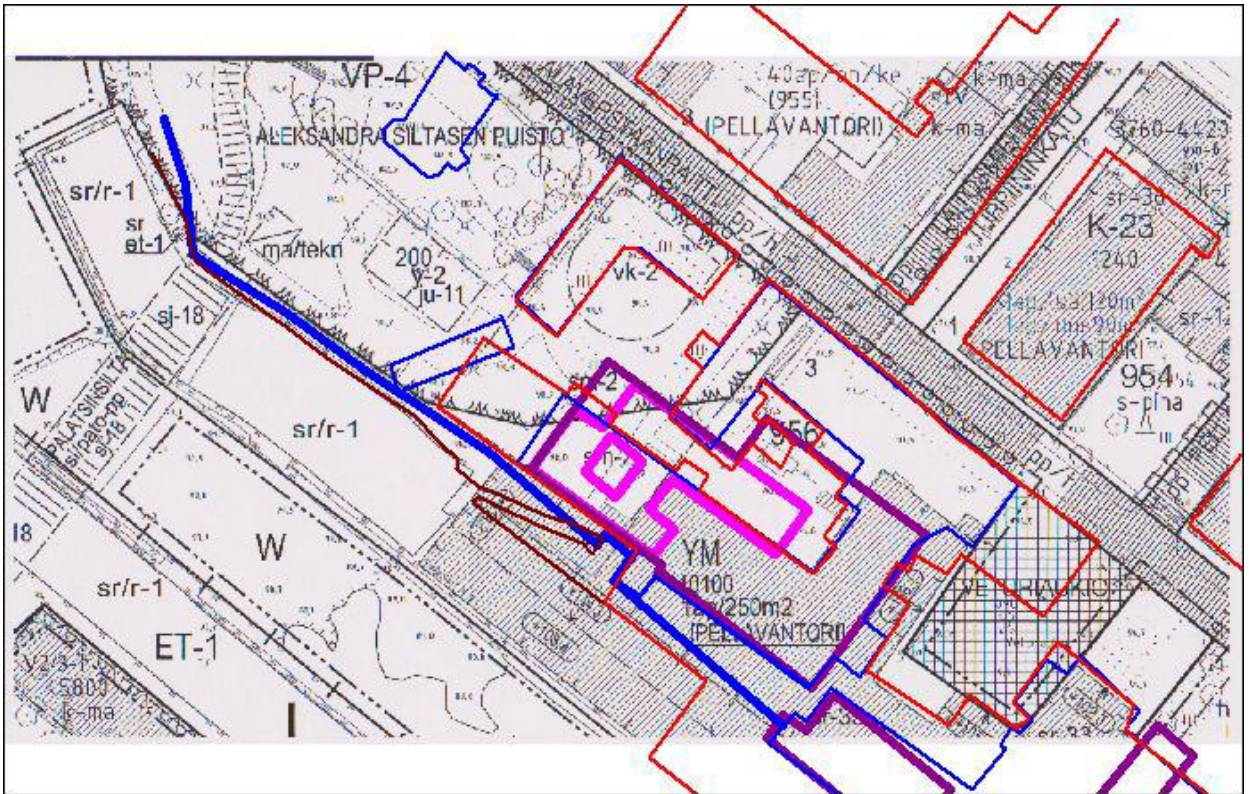
Masuuni 1851

Masuuni 1876

Alue 1898

Alue 1922.

Kuvat

Kaukolämpöputkeen liittyviä rakenteita.

Lekasora (M 164) rakenteen R 160 sisällä.

Rakenne R 161 paljastumassa.

Rakenne R 161, etualalla M 163.

Rakenteet tutkimusalueen keskiosissa.

Tutkimusalueen koillisosaa.

Tutkimusalueen länsiosaa.

Muinaisjännös

TAMPERE TAMPELLAN MASUUNI

Mjtunnus: 100002011

Laji: kiinteä muinaisjännös
Mj.tyyppi: teollisuuskohteet: masuunit
Ajoitus: historiallinen

Koordin: N: 6823 157 E: 327 579
P: 6826 020 I: 3327 680

Tutkijat: Harri Nyman 1998 koekaivaus, Timo Jussila/Mikroliitti 2002 inventointi.

Sijainti: Kohde sijaitsee Tampereen asemalta 0,9 km luoteeseen.

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Tampellan tehdasalueen teollinen historia alkoi vuonna 1842 perustetusta masuunista. Masuuni on sijainnut Näsijärvestä Pyhäjärveen laskevan Tammerkosken ylimmän kosken itärannalla. Paikalla on kaivauksissa havaittu vanhan masuunin ja voimakanavan jäännöksiä. Alue on nyt peitetty. Masuunin rakentaminen Tammerkosken rannalle aloitettiin vuonna 1843. Perustamisprivilegio masuunille ja valimolle oli myönnetty edellisenä vuonna. Tampereen ruukin perustamisen taustalla oli osin halu parantaa lähipitäjien huonoa taloudellista tilaa ja osin toive Viljakkalan Haverin rautakaivoksen kannattavuudesta. Hyvin pian kuitenkin osoittautui, että toiveet Haverin kaivoksen samoin kuin Näsi- ja Kyrösjärvien malmipitoisuuksien suhteen olivat olleet liian optimistiset. Toiminta-aikansa loppuvuosikymmeninä masuunin sulattamista malmeista noin 50 % oli järvimalmeja, 40 % suomalmia ja 10 % Haverin vuorimalmeja. Vuonna 1856 ruukinpatruuna Gustaf August Wasastjern osti Tampereen masuunin ja rakennutti sen yhteyteen suurehkon konepajan. Vuonna 1861 Tampereen masuuni yhdistettiin pellavatehtaan kanssa Tampereen Pellava- ja Rautateollisuus Osakeyhtiöksi. Masuunin tuotanto pysyi vähäisenä, ja vuonna 1884 masuuni purettiin uusien pajarakennusten tieltä.

Rostedt 2013:

Tampellan masuunin muinaijäännösalueella sijaitsevan Aleksandra Siltasen puiston puistoteiden kunnostustöihin liittyvän konekaivuu tuli tehdä arkeologin valvonnassa. Arkeologisessa valvonnassa havaittiin vanhoja seinärakenteita. Rakenteista tehtyjen havaintojen ja rakennushistoriallisten karttojen tulkintojen perusteella niiden katsottiin todennäköisesti liittyvän vuonna 1922 valmistuneeseen pajarakennukseen ja siihen liittyviin laajennuksiin.